

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים
יחידת לימוד בסיסית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – סיפורת (סיפור חסידי, סיפור קצר) ודרמה – (2x33) – 66 נקודות
פרק שני – שירה (פיוט ושירת ימי הביניים,
שירה עברית במאה ה-20) – (2x17) – 34 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי, לפי בחירת התלמיד.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של
היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – סיפורת (סיפור חסידי, סיפור קצר) ודרמה

(66 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-4 (לכל שאלה – 33 נקודות).

סיפור חסידי

1. "אוצר תחת הגשר"

לפניך גרסת פשיסחא לסיפור החסידי "אוצר תחת הגשר".

קרא אותה, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריה.

גרסת ר' שמחה בונים מפשיסחא:

ישראל ברגר, שמחת ישראל, פיעטרקוב 1910, עמ' מ"ז.

היה מרגלא בפומיה [דבר זה היה רגיל בפיו של] הרב הקדוש ר' חנוך העניך מאלכסנדר ז"ל, לומר בשם רבו, הרב הקדוש הרבי ר' שמחה בונים ז"ל, שאמר אשר כל אברך בנוסעו פעם הראשון אל הצדיק, ולהסתופף בצל החסידים, צריך לידע המעשה מרבי אייזיק ר' יעקעליס, [ר' יצחק בן יעקב] מקרקוב, שבנה את בית הכנסת בקרקוב הנקרא בית הכנסת של ר' אייזיק ר' יעקעליס וזהו: כי הר' אייזיק ר' יעקעליס חלם כמה פעמים שייסע לפראג, ושם סמוך לחצר המלך תחת הגשר יחפור בארץ וימצא אוצר גדול ויתעשר. הוא נסע לפראג, ובבואו שמה הלך אל הגשר אשר אצל חצר המלך, אבל שם עמדו אנשי חיל ההולכים על המשמר לילה כיום, והיה ירא לחפור בארץ ולחפש במטמונים. אבל מרוב צערו כי עמל כל כך בדרך רחוקה ועתה ישוב לביתו בחוסר כול, היה הולך כל היום סמוך לגשר אנה ואנה, תפוס במחשבותיו, וכשחשכה הלך אל האכסניה לנוח. וביום השני וכן ביום השלישי שוב בא בבוקר בבוקר אל המקום הזה, וטייל שם כל היום, ולפנות ערב הלך לאכסניה. השר העומד שם בראש אנשי חיל שומרי ראש המלך, בראותו יום-יום כי איש יהודי הולך שחוח ותוארו כעני המעוטף בצער ויגון, סובב סובב אצל הגשר כל הימים, קראו אליו ושאלו בדברים רכים: "מה אתה מחפש ועל מי אתה ממתין זה כמה ימים במקום הזה?" סיפר לו כל העניין כי כמה לילות רצופים חלם כי כאן טמון אוצר גדול, ולמטרה זאת בא לפראג ברוב עמל וטורח. אז פתח השר את פיו שחוק ואמר לו: "האם היה כדאי שתיסע דרך רחוקה כל כך על ידי חלום, מי זה אשר יאמין לחלומות?! הלוא גם אני בחלומי אמרו לי שאסע לעיר קרקוב ושם נמצא אחד הנקרא בשמו אייזיק ר' יעקעליס, ואם אחפור שם בבית היהודי אייזיק ר' יעקעליס תחת התנור והכיריים אז אמצא אוצר גדול. אבל הכי אתן אמון לחלומות אשר שווא ידברו, ולנסוע בשביל זה לקרקוב?! ואתה עשית שטות כזו לבוא לכאן". והיה כשמוע רבי אייזיק ר' יעקעליס דברי השר הבין כי עיקר ביאתו לכאן היה למען ישמע דברים אלו ושידע כי האוצר נמצא

לא כאן רק בביתו, וכי עליו לחפור ולבקש במטמונים בביתו ושם ימצא האוצר. חזר ונסע לביתו וחיפש ומצא בביתו תחת התנור והכיריים את האוצר ונתעשר, ובנה בהונו את בית הכנסת הנודע בשם בית הכנסת של ר' אייזיק ר' יעקעליס.

כן הדבר כל אברך צריך לידע כי על ידי בואו אל הצדיק והרבי, נתוודע לו שהאוצר אין לו לחפש אצל הרבי אלא רק בביתו. ויהי בנוסעו לביתו שם יחפש ויחפור עד מקום שידו מגעת, ויגעת ומצאת תאמין כי קרוב אליך הדבר בפיך ובלבבך לעשותו, אצלו ממש והבן.

- א.** תאר את היחס של החסיד לחלום ואת היחס של השר לחלום, והסבר מה אפשר ללמוד מיחס זה על כל דמות. (20 נקודות)
- ב.** בחלום של ר' אייזיק ר' יעקעליס הופיעו גשר ואוצר.
- בחר באחד מהם, והסבר את משמעותו הסמלית. (13 נקודות)

סיפור קצר

- 2.** "המפתח" / יצחק בשביס-זינגר
- תאר את השינוי שחל ביחס של בסי כלפי עצמה וכלפי סביבתה אחרי שבירת המפתח.
- הבא שלוש דוגמאות לדברך.

שים לב: בשאלה 3 אין לענות על פי הסיפור "המפתח".

- 3.** בסיפורים רבים הדמות המרכזית מאופיינת באמצעות המראָה החיצוני שלה, ההתנהגות שלה, המחשבות שלה ותיאורי הסביבה המקיפה אותה.
- בחר בדמות מסיפור קצר שלמדת, ותאר אותה באמצעות שלושה מן המאפיינים האלה.

דרמה ("בעלת הארמון", "ילדי הצל", "אנטיגונה")

- 4.** במרכז כל דרמה יש קונפליקט בין שתי דמויות.
- א.** תאר את הקונפליקט המרכזי במחזה שלמדת. (17 נקודות)
- ב.** האם הקונפליקט נפתר במחזה? הסבר והדגם את דברך. (16 נקודות)

פרק שני – שירה (פיוט ושירת ימי הביניים, שירה עברית במאה ה־20) (34 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 5-10 (לכל שאלה – 17 נקודות).

פיוט ושירת ימי הביניים

5. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דרור יקרא / דונש בן לברט

אֱלֹהִים, תֵּן בְּמַדְבַּר הָרַ	דְּרֹר יִקְרָא לְבֵן וּלְבֵת
הַדָּס שָׁטָה בְּרוֹשׁ תִּדְהָר	וַיִּנְצְרְכֶם כְּמוֹ בֵּת.
וְלִמְזֹהֵר וְלִנְזֹהֵר	נָעִים שְׁמֶכֶם וְלֹא יִשְׁבֵּת,
שְׁלוֹמִים תֵּן כְּמִי נֶהֱרָ.	שָׁבוּ נוֹחוּ בְּיוֹם שְׁבֵת!
הִדְף קָמִי, אֵל קִנְאִי,	דִּרְשׁ נְוִי וְאוֹלָמִי
בְּמוֹג לֵבָב וּבְמַגְנָה,	וְאוֹת יֵשַׁע עֲשֵׂה עָמִי,
וְנִרְחִיב פֶּה, נִמְלֵא נָא	נִטַּע שׁוֹרֵק בְּתוֹךְ כְּרָמִי –
לְשׁוֹנִי לֵךְ רָנָה.	שְׁעָה שׁוֹעֵת בְּגִי עָמִי.
דַּעַה חֲכָמָה לְנַפְשִׁי	דִּרְךְ פּוֹרָה בְּתוֹךְ בְּצָרָה
וְהִיא כְּתֹר לְרֹאשִׁי	וְגַם בָּבֶל אֲשֶׁר גְּבָרָה.
נִצֵּר מִצִּנּוֹת קִדּוּשִׁי	נִתֵּן צָרִי בְּאֶף עֲבָרָה,
שְׁמֵר שְׁבֵת קִדְשִׁי!	שְׁמַע קוֹלִי בְּיוֹם אֶקְרָא.

פֶּרֶשׁ את הבית השני בפיוט, והסבר את הקשר שלו לפיוט כולו.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראה שמש / רבי שלמה אבן גבירול

**ראה שמש לעת ערב אדמה / כאלו לבשה תולע למכסה,
תפשט פאתי צפון ומין / ורוח ים בארגמן תכסה,
וארץ – עזבה אותה ערמה / בצל הלילה תלין ותחסה,
והשחק אזי קדר, כאלו / בשק על מות יקותיאל מכסה.**

שיר זה הוא "שיר מתהפך".

מהו שיר מתהפך? הסבר והדגם את תשובתך על פי השיר "ראה שמש".

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יפה נוף / רבי יהודה הלוי

**יפה נוף, משוש תבל, קריה למלך רב, / לך נכספה נפשי מפאתי מערב!
המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם, / כבודך אשר גלה וגוף אשר חרב.
ומי יתניני על כנפי נשרים, עד / ארוה בדמעתי עפרך ויתערב!
דרשתיך, ואם מלכך אין בך ואם במקום / צרי גלעדך – נחש שרף וגם עקרב.
הלא את אבניך אחונן ואשקם / וטעם רגביך לפי מדבש יערב!**

בחר בשתי מטפורות בשיר, ציין אותן, והסבר את תרומתן להבנת הרעיון המרכזי בשיר.

שירה עברית במאה ה-20

אדם מול בוראו

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

אי / זלדה

אני דורכת על האדמה
כמו על גוף חי
כאותם פליטי אניה
שעמדו על גבו של לויתן
כי טעו במראה העינים.

אני דורכת על העפר
שתחתיו מדברים המים
מדברים שרשים
מדברות מתכות
קול המונם מחריש את אזני
מסחרר את לבי
גם האויר מתנועע ושר
ובגבהים מתפוצצים עולמות.

רק המחשבה על אלהים
היא אי במערבולת.

א. תאר את הרגשות של הדוברת, והסבר איך היא מתמודדת אתם. (9 נקודות)

ב. בחר בשני אמצעים אמנותיים בשיר, והסבר את התרומה שלהם לביטוי הרגשות

של הדוברת. (8 נקודות)

במשפחה

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּרִכָּת / אמנון שמוש

אָמִי אֶהְבֶּה אֶת יָפִי	אָבִי הוֹתִיר לִי
הַמְּלִים	אֶחָדָיו –
שֶׁחֶבְרוּ לָהֶן יַחֲדָיו	לֹא כֶסֶף
אָבִי אֶהֱבֶה אֶת	לֹא זָהָב
הָאוֹתִיּוֹת	בַּק
שֶׁיֵּצְאוּ מִתַּחַת יָדָיו	רֹאשׁוֹ שֶׁל חוּט
	וְנִחִילִי
מְלִים שֶׁל אָמִי	אוֹתִיּוֹת
חוּט שֶׁל חֵן חוּט	
שֶׁל חֶסֶד	יֵהָא לוֹ שִׁירִי
מְשׁוֹרֵר הִזָּה עָלֶיהָ	זֶה
כּוֹדֵק לִמְנִיגָה	פְּרִכָּת מַעֲט
מְכַנְסֵת	תְּלוּיָה
	לְתַלְפִּיּוֹת
אוֹתִיּוֹת שֶׁל אָבִי	
סְמָלִים שֶׁאֶהֱבֶה	
חוּטִים שֶׁל כֶּסֶף	
עִם חוּטִים שֶׁל	
זָהָב	
עַל גְּבִי	
פְּרוּכּוֹת	
שֶׁל בֵּית־כְּנָסֶת	

החוט הוא מוטיב מרכזי בשיר.

הסבר את התרומה של מוטיב החוט לעיצוב שתיים מהדמויות הנזכרות בשיר.

שירים בצל השואה

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שם, אַמְרָתִי / טוביה ריבנר

יָצָאתִי מִבֵּיתִי הָאֲרָעִי לְהִרְאוֹת לְבָנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי.
שָׁם, אַמְרָתִי, שָׁכַבְתִּי עַל הָאָרֶץ
אָבֵן לְמִרְאָשׁוֹתֵי נְמוּךְ מִן הָעֶשֶׂב
בְּעֶפְר הָאָרֶץ
הַכֹּל שָׁם נִשְׁמָר.

עֲבָרְנוּ בְּהָרִים וּבִיעָרוֹת וּבְעָרִים שֶׁהָיוּ
מַעְרוֹת וְהַמִּים נָקוּוּ בְּדֶרֶךְ וְהַכְּבִישִׁים הָיוּ רָעִים.
הַמְּכֻנִּית דִּלְגָה עַל הַבּוֹרוֹת

מָה הָאֵוִיר הַמְּתוּק הַזֶּה? שׁוֹאֲלִים בָּנִי.
מָה הַטִּיחַ הַנוֹפֵל מִהַקִּירוֹת.

אֵין דָּבָר, הַגִּידָה הַיְשִׁישָׁה בְּחִלּוֹן.
כָּאֵן גַּם הָעֵתִיד עָבַר. וְסָגְרָה אֶת עֵינֶיהָ הַיְבָשׁוֹת
בְּעוֹף הָעוֹלָה וְקוֹפֵל אֶת כְּנָפָיו וְצוֹלֵל.

כָּאֵן נוֹלְדָתִי, אַמְרָתִי לְבָנִי.
הוֹרִי וְזָקְנִי נוֹלְדוּ כָּאֵן קְרוֹב.
נוֹלְדִים. כָּאֵן הָיָה בֵּית
אַמְרָתִי לְבָנִי וְהָרוּם עָבְרָה
בֵּינִי לְבֵין הַמְּלִים.

יָצָאתִי לְהִרְאוֹת לְבָנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי, וּמֵתִי
נֹאכֵל, שׁוֹאֲלִים בָּנִי, נְאִיפָה
נְלִינָה?

הצג את השאלות של הבנים בשיר, והסבר כיצד שאלות אלה מבטאות את ההבדל בין עולמו של האב לעולם של בניו. הדגם את דבריך.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך